

AYGM

HALKALI-İSPARTAKÜLE- ÇERKEZKÖY DEMİRYOLU HATTI

Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi

9

KÜLTÜREL MİRAS

9. KÜLTÜREL MİRAS

9.1. GİRİŞ

- 9.1.1. Bu bölüm, inşaat ve işletme aşamaları sırasında Projenin potansiyel kültürel miras etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin bulguları sunmaktadır. Her iki aşama için, potansiyel etkilerin türü, kaynağı ve önemi tanımlanmaktadır ve bunların en aza indirilmesi için kullanılması gereken önlemler açıklanacaktır.

9.2. YASAL ÇERÇEVE, POLİTİKA VE KILAVUZ

- 9.2.1. Kültürel miras değerlendirmesi, ilgili yasama, politika ve rehberlik çerçevesini dikkate almıştır. İlgili mevzuat, politikalar ve kılavuz aşağıda özetlenmiştir.

ULUSAL MEVZUAT

- 9.2.2. Aşağıdaki ulusal mevzuatın bu değerlendirmeyeyle ilgili olduğu düşünülmektedir:

5491 Sayılı Kanunla değiştirilmiş 2872 (1983) sayılı Çevre Kanunu¹²¹

- 9.2.3. 5491 sayılı Kanun ile değiştirilen 2872 (1983) sayılı Çevre Kanunu, Çevresel Etki Değerlendirmeleri ile ilgili temel bilgileri ve çevre disiplinlerinin değerlendirmeleri üstlenmeleri için gereken hususları içermektedir.

2863 (1983) Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Korunma Kanunu¹²²

- 9.2.4. 2863 (1983) sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Korunma Kanunu, masa başı, invaziv ve invaziv olmayan değerlendirmeler için gereklilikler hakkında bilgi sağlamayı amaçlamaktadır. Kanunun amacı, gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tanımlarını belirlemek, yapılacak eylem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilkeleri ve uygulama kararlarını alacak kuruluşun görevlerini belirlemek. Belgenin kapsamı, korunması gereken taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tüzel kişilerin görev ve sorumluluklarını içermektedir. Kanun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları için kriterler, belirleme ve tescil edilme ile birlikte potansiyel etki azaltma gerekliliklerini belirlemektedir. Kanun, bu değerlendirme kapsamında dikkate alınmıştır ve diğer tüm işler için de takip edilmelidir.

¹²¹Türk Hükümeti (2017). Şu adresten ulaşılabilir: <https://www.ecolex.org/details/legislation/law-no-5491-amending-the-environmental-law-no-2872-lex-faoc065097/> and <http://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC065097> (Erişim tarihi 09/09/20).

¹²²Türk Hükümeti (2005). Şu adresten ulaşılabilir: https://www.ecolex.org/details/legislation/law-on-the-protection-of-culture-and-natural-resources-lex-faoc043200/?q=Law+No.+2863+%281983%29+on+the+Preservation+of+the+Cultural+and+Natural+Asset&xcountry=Turkey&xdate_min=&xdate_max= (Erişim tarihi 09/09/20).

9.2.5. Ayrıca Türkiye'deki tüm arkeolojik sit alanlarının önemli özelliklerine göre sınıflandırılması ve korunması gerekmektedir¹²³. Arkeolojik sit alanları ile ilgili 3 ana kategori aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- 1. Derece Arkeolojik Sit Alanları: En yüksek düzeyde koruma gerektiren alanlar.
- 1. Derece Arkeolojik Sit Alanları: Orta düzeyde koruma gerektiren alanlar.
- 3. Derece Arkeolojik Sit Alanları: En düşük koruma alanı seviyesi.

ULUSAL POLİTİKA

Bölgesel Planlar

9.2.6. Proje, hem İstanbul bölgesi hem de Tekirdağ ilinde (Trakya bölgesi içinde) yer almaktadır. 2014-2023 İstanbul Bölgesel Planı, İstanbul'un kalkınmasına yönelik politikaları belirlemektedir. Aşağıdaki tablo, Bölgesel Planda yer alan ve bu değerlendirmeden dolayı bu değerlendirmeye ilgili olduğu düşünülen stratejileri ve hedefleri özetlemektedir. Trakya Bölgesel Planı 2014-2023, Trakya bölgesi için Tekirdağ ilini ve diğer 2 ili içeren 21 girişim ortaya koymaktadır. Bu değerlendirme için ilgili girişim Tablo 9-2'de belirtilmiştir.

Tablo 9-1 - İstanbul Bölgesel Planının Özeti: Öncelikli Alanlar, Stratejiler ve Hedefler

Stratejiler	Hedefler
Öncelik Alanı: Kentsel İmaj ve Etkili Tanıtım	
Strateji 3 - Kent imajını iyileştirmek ve tanıtmak için yerel kaynakları ve değerleri korumak ve kullanmak, ilgili altyapı ve hizmetleri iyileştirmek.	Hedef 2 - Doğal, tarihi, kültürel miras ve diğer otantik değerleri korumak ve bunları tanıtım için etkin bir şekilde kullanmak.
Öncelik Alanı: Sürdürülebilir Kentsel Gelişim ve Katılımcı Planlama	
Strateji 1 - Sürdürülebilir kentsel gelişim ve akıllı büyümenin sağlanması, kentsel işlevlerin dağılımında verimli alan kullanımı.	Hedef 1 - Mekânsal gelişimde kentsel eşiklerin (Koruma Alanları, Korunan Alanlar, afet riski alanları vb.) gözetilmesini sağlayarak kentsel gelişimin doğal ve kültürel varlıklar üzerinde yarattığı baskıyı azaltmak ve bu alanlardaki gelişmeleri kontrol altına almak.
	Hedef 8 - Projelerin, başta makro projeler olmak üzere, tarihi dokuya, sosyal yapıya ve çevresel ve kentsel kimliğe uygunluk açısından çevresel, sosyal ve ekonomik etki analizlerinin yapılması, bu projeler

¹²³Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu Karar no. 658 / 5.11.1999.

Stratejiler	Hedefler
	İçin risk analizi yapılması ve olası olumsuz etkilerinin önlenmesi.

Tablo 9-2 - Trakya Bölgesel Planının Özeti: İlgili Girişimler

Girişim No.	Girişim
12	Trakya, Trakyalılardan Romalılara, Bizanslılardan Osmanlılara kadar pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış çok kültürlü bir coğrafyayı kapsamaktadır. Bu nedenle Bölge arazileri üzerinde somut olan ve olmayan birçok kültürel miras varlığına rastlamak mümkündür. Bu varlıkların gelecek nesillere aktarılması ve turizm amaçlı kullanılması için envanter kontrolü ile restorasyon ve tanıtım faaliyetleri gerekmektedir.

REHBERLİK

9.2.7. Aşağıdaki rehberliğin bu değerlendirmeye ilgili olduğu düşünülmektedir:

- Çevresel Etki Değerlendirmesi Direktifi 2014 (2014/52/EU)¹²⁴;
- EBRD - Çevresel ve Sosyal Politika (2014)¹²⁵; ve
- EBRD - Performans Gerekliliği 8: Kültürel Miras (2014)¹²⁶.

9.3. DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ

9.3.1. Mevcut durum verileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile istişare halinde ve aşağıdaki masa başı değerlendirmeleri dikkate alınmak suretiyle Projenin yakın çevresindeki yerleşim yerlerinde Proje Ekibi tarafından 2 Temmuz 2020 ile 5 Temmuz 2020 arasında gerçekleştirilen saha anketi () ve Muhtarlar (toplum liderleri) ile 22 yerleşim yerinde yapılan sosyoekonomik anket kapsamında elde edilmiştir:

- UNESCO Türkiye Dünya Miras Listesi¹²⁷;
- TAY Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemi Arkeolojik Yerleşimleri¹²⁸;

¹²⁴Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, Direktif 2014/52 / EU. Şu adresten ulaşılabilir: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0052> (Erişim tarihi 14/06/20).

¹²⁵EBRD (2014). Çevresel ve Sosyal Politika.

¹²⁶EBRD (2014). Performans Gerekliliği 8: Kültürel Miras.

¹²⁷Birleşmiş Milletler (2019). Dünya Mirası Listesi. Şu adresten ulaşılabilir: <https://whc.unesco.org/en/list/> (Erişim Tarihi: 04/05/2020).

- Proje için Ulusal ÇED (2017)¹²⁹;
- Open Street Map verileri;
- Sentinel 2A Uydu görüntüleri (görüntülere uygulanan potansiyel yeni alanları belirlemek için Normalleştirilmiş Arkeolojik İndeks (NAI)¹³⁰ ile); ve
- Kırpma işaretleri veya toprak işleri gibi potansiyel yeni alanları tanımlamak için Google Earth görüntüleri.

9.3.2. Veriler, başlangıçta mevcut durumu anlamak için bir araya getirilmiş, gözden geçirilmiş ve ardından Projenin çalışma alanındaki kültürel miras varlıkları üzerindeki potansiyel etkilerinin değerlendirmesini sağlamak için kullanılmıştır.

9.3.3. Bu değerlendirmenin amacı için, Şekil 7-1'de gösterildiği gibi, kamulaştırma koridorunun her iki yanında 1 km'lik çalışma alanı tanımlanmıştır. Projeye olan uzaklık arttıkça etki öneminin azalması nedeniyle, bu mesafenin ötesinde önemli etkilerin ortaya çıkma ihtimalinin düşük olduğu düşünülmektedir. Bunun için, önceki deneyimlere, Proje için Ulusal ÇED (2017)¹²⁹ ve uzman görüşlerine dayalı olarak, bir 1 km'lik çalışma alanının Proje tarafından önemli bir şekilde etkilenebilecek bu alıcıların tanımlanabilmesi için yeterli olduğu görülmektedir. Bazı zamanlarda ve uygun olduğu durumlarda, bu tür varlıkların özellikle önemli olduğu ve/veya Proje alanındaki kültürel mirasın mevcut anlayışına katkıda bulundukları yerler gibi, bu çalışma alanının dışındaki kültürel miras varlıklarına atıfta bulunmaktadır. Kültürel miras üzerindeki peyzaj ve görsel etkiler **Bölüm 10: Peyzaj ve Görsel** kapsamında yer almaktadır. **Ek O'daki Şekil 9-3** kapsamında, çalışma alanındaki bilinen tüm miras varlıkları gösterilmektedir. Ancak, bu etki değerlendirmesinde yalnızca Projeden potansiyel olarak etkilenen varlıklar tartışılmıştır. Diğer varlıklar kapsam dışı bırakılmıştır.

VARSAYIMLAR VE SINIRLAMALAR

9.3.4. Aşağıdaki varsayımlar ve sınırlamalar bu Bölüm için geçerli olmaktadır:

- Değerlendirme, bilginin olmadığı en kötü durum senaryosunu temsil etmektedir;
- Temmuz 2020'de yapılan saha ziyareti sırasında ziyaret edilen bir dizi kültürel miras varlığında, ulusal düzenlemelere¹³¹ uygun olarak varlığın güvenliğini korumak amacıyla fotoğraf çekilmesine izin verilmemiştir, buna göre bu değerlendirme yazılı ayrıntılı gözlemlere dayalı olmaktadır; ve
- Bölüm 9.4'te anlatıldığı gibi yoğun orman (Anastasius Surları) nedeniyle araştırma alanlarından 1 numaralı alanda gözlemler sınırlı kalmıştır.

¹²⁸ TAY (2004). Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemi Arkeolojik Yerleşimleri. Şu adresten ulaşılabilir: <http://tayproject.org/giseng.html> (Erişim Tarihi: 04/05/2020).

¹²⁹ Sweco Mühendislik Müşavirlik ve Tasarım Ltd. Şti.(2017). Halkalı - Kapıkule Demiryolu Projesi ÇED Raporu.

¹³⁰ Sentinel 2A görüntüsü 13 spektral bandı (443-2190 nm) kapsamaktadır. NAI, (Bant 7 - Bant 4) bölü (Bant 7 + Bant 4) olarak tanımlanmaktadır.

¹³¹ Müze ve Müzeler ile Arkeolojik Sit Alanlarına Bağlı Müze ve Birimlerde Bulunan Kültür Varlıklarının Video ve Fotoğraflarının Çekilmesi, Taklit ve Kopyalarının Yapılması Yönetmeliği, 1984.

BU ÇİZİM YALNIZCA AMACINA UYGUN BİR ŞEKİLDE KULLANILABİLİR VE YALNIZCA YAZDIRILMIŞ OLAN BOYUTLARDA KULLANILACAKTIR.

Acıklama

- Tampon (Her taraftan 1 km)
- Önerilen Demiryolu Rotası

Not:

Çizim Statüsü **NİHAİ**

İş Unvanı:
**HALKALI – İSPARTAKULE -
ÇERKEZKÖY DEMİRYOLU HATTI**

Çizim Başlığı
Şekil 9-1 - Çalışma Alanı

A4 Ölçeği **1:300,000**

Çizilen	DG		
Aşama 1 Kont.	Aşama 2 Kont.	Temel	Tarih
KM	JW	DG	17/03/2021
0	1,25	2,5	5
			7,5
			10
Km			

Çizim Numarası
Şekil 9-1

9.4. MEVCUT DURUM

KRONOLOJİK SIRALAMA

9.4.1. Aşağıdaki arkeolojik sıralama, kültürel miras varlıklarını tanımlamak için benimsenmiştir. TAY Türkiye Arkeolojik Yerleşimleri Projesi¹²⁸ tarafından kullanılan dizilime ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi¹³² tarafından kullanılan kronolojiye dayanmaktadır. Tarih aralıkları yaklaşıktır:

- Paleolitik / Epipaleolitik Çağ (milattan önce (M.Ö.) 10.000'den önce);
- Neolitik Çağ (MÖ 10.000 - 5.000);
- Kalkolitik Çağ (MÖ 5.000 - 3.000);
- Erken Tunç Çağı (MÖ 3.000 - 2.000);
- Orta Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na (MÖ 2.000 - 333);
- Helenistik (MÖ 333 - 30);
- Roma (MÖ 30 - MS 395);
- Bizans (MS 395-1453);
- Osmanlı Dönemi (MS 1453 - 1920); ve
- Cumhuriyet Dönemi (MS 1920 sonrası).

MİRAS GENEL BAKIŞI VE BAĞLAM

9.4.2. Kronolojinin kısa bir açıklaması aşağıda verilmiştir. Proje alanının Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait varlıkların bulunması potansiyelinin yüksek olması beklenen bir bölgede yer aldığı unutulmamalıdır.

Paleolitik / Epipaleolitik Çağ (MÖ 10.000'den önce)

9.4.3. Paleolitik Çağ genellikle Alt, Orta ve Üst Paleolitik olmak üzere 3 döneme ayrılmaktadır. İnsanlar bu dönemlerde avcılık ve toplayıcılık yaparak yaşamışlardır ve bu dönemlere ait buluntular genellikle taş aletlerle sınırlıdır. Önemli Paleolitik mağara alanları arasında Güney Anadolu'daki Karain Mağarası ve İstanbul bölgesinde, ancak Çalışma Alanı dışında bulunan Yarımburgaz Mağarası bulunmaktadır¹³².

9.4.4. 04+000 noktasının 1,5 km kuzeyindeki Yarımburgaz Mağarası'nda hayvan kemikleri ile birlikte büyük bir Üst Paleolitik taş alet topluluğu bulunmuştur¹³².

Neolitik Çağ (MÖ 10.000 - 5.000);

9.4.5. Neolitik Çağ, tarımın ve kalıcı yerleşimlerin gelişmesi ile karakterize olmaktadır. Güneydoğu Anadolu, tarımın ilk geliştirildiği Bereketli Hilal adı verilen bölgenin bir parçasıdır. Güneydoğu Anadolu'daki Göbekli Tepe ritüel alanı, Neolitik Çağ'ın en erken dönemine kadar uzanmaktadır.

¹³²Anadolu Medeniyetleri Müzesi (1999). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi Rehberi*.

Göbekli Tepe, MÖ 9.600'den MÖ 8.200'e kadar kullanılmıştır. Hayvanların ve insan figürlerinin tasvirleri ile oyulmuş taş sütunlara sahip bir dizi daireden meydana gelmektedir¹³³.

9.4.6. Türkiye'deki en önemli Neolitik yerleşim alanı, Anadolu'nun güneyinde bulunan Çatalhöyük'tür. Çatalhöyük, MÖ 7.500'den MÖ 5.700'e kadar uzanır. Yerleşimde birçok düz çatılı ev bulunuyordu ve muhtemelen 5.000 ile 7.000 arasında bir nüfusa sahipti¹³⁴.

9.4.7. Tarım, Bereketli Hilal'den MÖ 6.500 civarında İstanbul ve Terkidağ illeri de dâhil olmak üzere güneydoğu Avrupa'ya yayılmıştır. Bununla birlikte, çalışma alanında herhangi bir Neolitik bölge kaydedilmemiştir.

Kalkolitik Çağ (MÖ 5.000 - 3.000);

9.4.8. Kalkolitik Çağ, bakırın ilk kullanımı ile karakterize edilmektedir. Türkiye'deki önemli Kalkolitik alanlar, Anadolu'da bulunan Hacılar, Canhasan ve Kurucay'dır. Kalkolitik Çağ boyunca İstanbul ve Terkidağ illeri muhtemelen Anadolu kültürlerinden çok Balkan ve Ege kültürlerinden etkileniyordu¹³⁴.

9.4.9. Çalışma alanında herhangi bir Kalkolitik bölge kaydedilmemiştir.

Erken Tunç Çağı (MÖ 3.000 - 2.000)

9.4.10. Bronz, Anadolu'da 4000'li yılın sonlarında veya 3000'li yılın başlarında kullanılmaya başlanmıştır. Tunç Çağı yerleşimleri genellikle savunma duvarlarıyla çevriliydi. Bu dönemde ticarete, bir dizi zengin mezarının gösterdiği gibi, muhtemelen güçlü elitlerin ortaya çıkmasına yol açan bir büyüme meydana gelmiştir. Anadolu'daki önemli erken Tunç Çağı alanları arasında Alacahöyük ve Horoztepe sayılabilir. Altın, gümüş ve bronzdan yapılmış mezar eşyalarıyla birlikte dikdörtgen şeklinde taştan yapılmış mezarlar bulunmuştur¹³⁴.

9.4.11. Çalışma alanında hiçbir Erken Bronz Çağı alanı olduğu belirtilmemektedir.

Orta Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na (MÖ 2.000 - 333);

9.4.12. Türkiye'de bu dönem, Asurlular, Hititler, Frigyalılar, Lidyalılar, Urartular, Likyalılar ve son olarak da Perslerden oluşan imparatorlukların yükselişiyle karakterize edilmektedir. Bu imparatorluklardan bazılarının coğrafi kapsamı Anadolu ile sınırlıydı¹³⁴.

9.4.13. Bu dönemin çoğunda çalışma alanı muhtemelen Trakya kabileleri tarafından işgal edilmiştir¹³⁵. Çalışma alanında, Küçükçekmece 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı'nda bir yerde Orta Tunç Çağı kalıntıları kaydedilmiştir (Bkz. Tablo 9-3).

¹³³ Göbekli Tepe için UNESCO Dünya Miras Listesi girişi. Şu adresten ulaşılabilir: <https://whc.unesco.org/en/list/1572/>. (Erişim tarihi 09/09/2020).

¹³⁴ Anadolu Medeniyetleri Müzesi (1999). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi Rehberi*.

¹³⁵ Taylor, T (2001), Thracians, Scythians and Dacians. In Cunliffe, B (Ed.) *The Oxford Illustrated History of Prehistoric Europe*. OUP

Helenistik (MÖ 333 - 30)

- 9.4.14. Türkiye'de Helenistik dönemin MÖ 333'te başladığı tarihlendirilse de, çalışma alanı çok daha önce gerçekleşen Yunan etkisi altında kalmıştır. Yunanlılar, MÖ 7. yüzyılda Marmara Denizi boyunca yerleşim alanlarını genişletmiştir. Çalışma alanı, MÖ 660 yılında Yunan kolonisi olarak kurulan Bizans'ın sınırlarındaydı¹³⁶.
- 9.4.15. Helenistik döneme ait kalıntılar, çalışma alanındaki 2 yer olan Küçükçekmece 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı ve Küçükçekmece 3. Derece Arkeolojik Sit Alanında bulunmaktadır (Bkz. Tablo 9-3).

Roma (MÖ 30 - MS 395)

- 9.4.16. Anadolu'nun eski Helenistik krallıkları MÖ 1. yüzyılda Roma Cumhuriyeti'nin bir parçası haline gelmiştir. Proje alanının bulunduğu *Trakya* eyaleti, Claudius döneminde (MS 41 - MS 54) Roma İmparatorluğu'na eklenmiştir. MS 324'te I. Konstantin, Roma İmparatorluğu'nun başkenti olarak Bizans'ı seçmiştir.¹³⁷
- 9.4.17. Roma Dönemine ait kalıntılar, çalışma alanındaki 2 yerde, Küçükçekmece 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı ve Küçükçekmece 3. Derece Arkeolojik Sit Alanında yer almaktadır (Bkz. Tablo 9-3).

Bizans (MS 395-1453);

- 9.4.18. MS 395'te Roma İmparatorluğu'nun bölünmesinin ardından Konstantinopolis (eski adıyla Bizans), Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun başkenti oldu. Bizans Dönemi'nde Proje alanı içinde yerleşim yerleri ve savunma duvarları inşa edilmiştir.
- 9.4.19. Bathonea olarak bilinen Bizans yerleşimi (Küçükçekmece 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı ve Küçükçekmece 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı) ve savunma yapısı olan Anustasius Surları çalışma alanı içerisinde (bkz. Tablo 9-3).

Osmanlı Dönemi (MS 1453 - 1920)

- 9.4.20. Selçuklu Türkleri MS 11. yüzyılda Anadolu'ya geldiler ve Bizans İmparatorluğu topraklarını fethettiler. Konstantinopolis son olarak 1453'te Osmanlılar tarafından fethedildi.
- 9.4.21. Çalışma alanında Osmanlı dönemine ait kültürel miras varlıkları kayıt altına alınmıştır. Bunlar, 2 tarihi bina ve bir köprü olan Eski Yoğurthane Binası, Ömerli'deki Tarihi Ev ile Kaleiçi Tarihi Köprüsü'nden oluşmaktadır (bkz. Tablo 9-3).

Cumhuriyet Dönemi (MS 1920 sonrası)

- 9.4.22. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı İmparatorluğu çöktü ve Kurtuluş Savaşı'nın ardından 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kuruldu.

¹³⁶ Freeman C (1996) Egypt, Greece and Rome: Civilizations of the Ancient Mediterranean. OUP.

¹³⁷ Freeman C (1996). Egypt, Greece and Rome: Civilizations of the Ancient Mediterranean. OUP.

- 9.4.23. Erken Cumhuriyet Dönemi, Proje güzergâhı boyunca konumlandırılan ve tarihi öneme sahip tren istasyonlarıyla demiryolu altyapısında büyümeler yaşanan bir dönemdir ve buna Ispartakule İstasyonu, Kabakça (Çatalca) İstasyonu ve Çayırdere İstasyonu dâhildir (bkz. Tablo 9-3).
- 9.4.24. 20. yüzyılda çalışma alanı içinde askeri sığınaklar ve diğer savunma yapıları inşa edilmiştir. Proje alanında, Bahşayış Tabyası ve Koruma Bölgesi ile Korugan Eski Askeri Sığınağı'ndan meydana gelen Balkan Savaşı ve 2. Dünya Savaşı'na ait yapılar olduğu kaydedilmiştir (bkz. Tablo 9-3).

TANIMLANAN KÜLTÜREL MİRAS VARLIKLARI

- 9.4.25. Çalışma alanı içinde veya Projenin yakın çevresinde UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde uluslararası öneme sahip kültürel miras varlıkları bulunmamaktadır.
- 9.4.26. Çalışma alanı dahilindeki İstanbul (No: 1) Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu¹³⁸ tarafından tanımlandığı gibi, bilinen kültürel miras varlıkları, tarihi yapıların yanı sıra paragraf 9.2.5'te açıklanan koruma seviyesine sahip olan 1. ve 3. Derece Arkeolojik alanlardan meydana gelmektedir. Varlıklar aşağıdakileri içermektedir (doğudan batıya giden yol boyunca):
- Halkalı Mahallesi (855-ada-4-parcel) sanayi demiryolu binaları;
 - Küçükçekmece 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı (Bizans Yerleşimi, Bathonea);
 - Küçükçekmece 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı (Bizans Yerleşimi, Bathonea);
 - Spradon 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı;
 - Spradon 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı;
 - Eski Yoğurthane Binası (Tarihi Yapı);
 - Hoşdere Mahallesi'ndeki mevcut demiryolunun Ispartakule Tren İstasyonu ve Çevresini içeren bölümü (130-ada-1-parcel);
 - Bir Bizans Yerleşimi (271_6-7-8 parcel);
 - Ömerli Mahallesi'nde bir çeşme (254-parcel);
 - Tarihi Sivil Mimari Örneği, Ömerli'deki Tarihi Ev (663-parcel);
 - Yeşilbayır Mahallesi tescilli sivil mimarlık örneği (1464-parcel);
 - Yeşilbayır Mahallesi tescilli sivil mimarlık örneği (1304-parcel);
 - Korugan Eski Askeri Sığınağı;
 - Bahşayış Tabyası ve Koruma Bölgesi;
 - Ferhatpaşa Mahallesi'nde tarihi bir köprü (191-ada-5-parcel);
 - Çatalca İstasyon Binaları (Çatalca - Kaleiçi)
 - Tarihi Kaleiçi Köprüsü (Çatalca - Kaleiçi);
 - Mevcut demiryolunun İnceğiz Mahallesi'nde kalan bir bölümü (879-parcel);
 - Kabakça Gar Binaları (Çatalca - Kabakça) (1005-parcel) dâhil Kabakça Mahallesi'ndeki mevcut demiryolunun bir bölümü;
 - Anastasuis Duvarı ve Koruma Bölgesi;
 - Mevcut demiryolunun Kurfalı Mahallesi'nde kalan bir bölümü (1956-parcel);
 - Küçüksinekli köyü Mahallesi (138-parcel) istasyon binaları ve;

¹³⁸15/07/2020 tarihinde alınan ArcGIS dosyalarındaki veriler.

- Çayırdere Mahallesi'ndeki mevcut ve eski demiryolunun Çayırdere İstasyon Binası (705-parcel) dâhil bir bölümü.

- 9.4.27. Yukarıda listelenen varlıkların on üçü kamulaştırma koridorunun içinde veya yakınında yer almaktadır ve Tablo 9-3'te listelenmekte ve Tablo 9-4'te değerlendirilmektedir.
- 9.4.28. Milli Savunma Bakanlığı, hem mevcut hem de mevcut olmayan tarihi önemi olan askeri sığınaklar ve savunma hendeklerinin ayrı bir listesini tutmaktadır. Çalışma alanı içerisinde 20. yüzyıla ait olmak üzere eski askeri sığınaklara ait 152 kayıt ve eski askeri hendeklere ilişkin dört kayıt vardır. Korugan Eski Askeri Sığınağı, bu listedeki Bölge Kurulu listesine dâhil edilen tek varlıktır (bkz. Paragraf 9.4.26). Bunun nedeni bilinmemektedir, varlığın boyutundan kaynaklanıyor olabilir. Korugan Eski Askeri Sığınağının yer altı unsurlarının kamulaştırma koridoruna uzanması olası olmasına rağmen, diğer askeri sığınaklar ve savunma hendeklerinin hiçbirisi kamulaştırma koridoru içinde yer almamaktadır.

SAHA İNCELEMESİ VE PROJEDEN POTANSİYEL OLARAK ETKİLENEN KÜLTÜREL MİRAS VARLIKLARININ DETAYLARI

- 9.4.29. Saha ziyaretinin amacı, topografyayı, mevcut arazi kullanımını, kamulaştırma koridorunu çevreleyen mevcut binaların doğasını belirlemek ve olası geçmiş zemin bozulmaları ve genel tarihi çevre potansiyeli olan alanlar hakkında daha fazla bilgi sağlamaktır.
- 9.4.30. Saha ziyaret alanları, Bölge Kurulu'ndaki kamulaştırma koridoru içindeki veya yakınındaki varlıklar listesinden hedeflenen varlıklar ve Google Earth uydu görüntüleri kullanılarak tanımlanan potansiyel kültürel miras varlıklarının bir incelemesi olarak sunulmaktadır.
- 9.4.31. Tablo 9-3, Bölge Kurulu listesindeki varlıkların 13'ünü, Google Earth görüntülerinden tanımlanan olası 4 varlığı ve hane halkı anketleri sırasında tanımlanan 1 olası varlığı içermektedir (**Bölüm 15: Sosyal** kapsamında ayrıntılı olarak açıklanmıştır). Her varlıktan kamulaştırma koridoruna olan mesafeler verilmiştir. Tablo 9-3'te listelenen tüm varlıkların Projeden etkilenmeyeceğini unutmayın. İnşaat aşamasında Tablo 9-4'te belirtildiği gibi yalnızca küçük bir kısım etkilenecektir. Paragraf 9.6.16, ilgili olduğu durumlarda, Tablo 9-3'te listelenen varlıklar üzerindeki işletim aşaması sırasındaki etkileri dikkate almaktadır.

Tablo 9-3 – Kamulaştırma Koridorundaki veya Yakın Çevresindeki Kültürel Varlıkların Detayları

İsim	Nokta	Yer	Detaylar ve Alan İnceleme Gözlemleri
Küçükçekmece 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı (Bizans Yerleşimi, Bathonea);	3+350 – 5+000	1. Derece Arkeolojik Sit Alanı'nın korunan alanı, Ek O, Şekil 9-2 ve 9-3'te gösterilen Küçükçekmece'deki kamulaştırma koridoruna doğru uzanmaktadır.	Bu varlık Bathonea olarak bilinen Bizans dönemine ait bir yerleşim yeridir. Kamulaştırma koridorunun yaklaşık 1,5-2 km güneyinde Bizans yerleşiminin kalıntıları bulunmaktadır. Orta Tunç Çağı, Helenistik ve Roma kalıntıları miras varlığı içinde belirtilmiştir. Korunan alan, arkeolojik kalıntılar için tahmin edilmiş bir potansiyel alandır. Bathonea liman sahasına ilişkin gerçek kanıtlar, kamulaştırma koridorundan biraz uzaktadır. 1. Derece Arkeolojik Sit Alanının bir kısmı, kamulaştırma koridorunun 1,6 km güneyindeki liman sahası kazılarında çıkmıştır. Yer altı kalıntılarının Proje güzergâhına kadar uzanma potansiyeli vardır. Proje, herhangi bir arkeolojik birikintinin altında olmak üzere, yer seviyesinin yaklaşık 40m - 50m altında bir sondaj tüneline olacaktır. Yer üstü miras varlıkları gözlemlenmemiştir. Yüzeyde birkaç tarihsiz çanak çömlek parçası görülmüştür, ancak bu ortamda alışılmadık gözlemler değildir.
Küçükçekmece 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı (Bizans Yerleşimi, Bathonea);	5+000 – 6+000	3. Derece Arkeolojik Sit Alanı korunan alanı, Ek O, Şekil 9-3'te gösterilen Küçükçekmece'deki kamulaştırma koridoruna kadar uzanmaktadır.	Bu varlık Bathonea olarak bilinen Bizans dönemine ait bir yerleşim yeridir. Kamulaştırma koridorunun yaklaşık 1,5-2 km güneyinde Bizans yerleşiminin kalıntıları ve Helenistik ve Roma kalıntıları bulunmaktadır. Korunan alan, arkeolojik kalıntılar için tahmin edilmiş bir potansiyel alandır. Yer üstü miras varlığı veya yüzey buluntusu gözlemlenmemiştir. Kalıntıların kamulaştırma koridoruna uzanma potansiyeli varken, Proje herhangi bir arkeolojik birikintinin altında, yer seviyesinin yaklaşık 40m - 50m altında delinmiş bir tünelde olacağı için herhangi bir arkeolojik etkisi olmayacaktır.
Ispartakule İstasyonu ve çevresi dâhil olmak üzere Hoşdere Mahallesi (130-ada-1-parcel)	9+400	Ispartakule 'de kamulaştırma koridorunun 10 m batısındadır; Ek O Şekil 9-3'te gösterilmiştir.	Ana gar binası ve ek binalar muhtemelen Erken Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilmiştir. İstasyon tescilli tarihi bir yapıdır ve iyi korunmuş olduğu görülmektedir.
Eski Yoğurthane Binası (Tarihi Yapı);	9+450	Ispartakule 'de kamulaştırma koridorunun 10 m batısındadır; Ek O, Şekil 9-3'te gösterilmiştir.	Eski Yoğurthane Binası, muhtemelen geç Osmanlı dönemine ait tescilli bir tarihi yapıdır. İyi korunmuş olduğu görülmektedir.
Ömer Dede Türbesi	17+200	Ömerli'de kamulaştırma koridoru içindedir; Ek O, Şekil 9-5'te gösterilmektedir.	Hane halkı araştırmaları sırasında tespit edilen, 20. yüzyıldan kalma olduğuna inanılan bir mezardır (Bölüm 15: Sosyal kapsamında ayrıntılı bir şekilde verilmektedir). Mezar taşı yoktur.
Tarihi Sivil Mimari Örneği, Ömerli'deki Tarihi Ev (663-parcel)	17+460	Koruma bölgesi kısmen kamulaştırma koridoru içerisindedir. Ev, Ömerli'de, kamulaştırma koridorunun 30 m güneyindedir; Ek O, Şekil 9-5'te gösterilmiştir.	Ömerli Tarihi Evi, geç Osmanlı dönemine ait tescilli tarihi bir yapıdır. Ev genel olarak iyi korunmuştur. Ev zemin kat ve avlu içeren üst kat olmak üzere 2 kattan oluşmaktadır. Avluda halen aktif olan bir su kuyusu bulunmaktadır. Binanın üst katı ahşap, zemin katı taştan yapılmıştır.
Google Earth'te kaydedilen olası toprak işleri alanı	17+500	Ömerli'de kamulaştırma koridoru içindedir; Ek O, Şekil 9-5'te gösterilmektedir.	Bu alandaki saha incelemesi sırasında hiçbir kültürel miras varlığı gözlemlenmemiştir.
Korugan Eski Askeri Sığınağı	22+700	Yeşilbayır'ın 2,5 km batısında, kamulaştırma koridorunun bitişiğinde veya muhtemelen içindedir (Sığınak 2); Ek O, Şekil 9-6'da gösterilmiştir.	Korugan Eski Askeri Sığınağı, 2. Dünya Savaşı'ndan kalma tescilli tarihi bir yapıdır. Alman Ordusu'nun olası saldırısına karşı Çakmak Hattı'nın bir parçası olarak inşa edilmiştir. Sığınakın beton kalıntıları, ilçenin 10 m güneyindeki bir tarlada görülmüştür ve kamulaştırma koridorunda yer üstünde başka bir kalıntı kaydedilmemiştir.

İsim	Nokta	Yer	Detaylar ve Alan İnceleme Gözlemleri
Google Earth'te kaydedilmiş olası tarihi taş ocağı	25+500 – 24+600	Bahşayış'ın 2,1 km kuzeydoğusundaki kamulaştırma koridoru içindedir; Ek O, Şekil 9-6'da gösterilmiştir.	Bu alandaki saha incelemesi sırasında hiçbir kültürel miras varlığı gözlemlenmemiştir.
Google Earth'te belirtilen dairesel manzara özelliği	25+500 – 24+600	Bahşayış'ın 1,9 km kuzeydoğusundaki kamulaştırma koridoru içinde, Ek O, Şekil 9-6'da gösterilmiştir.	Bu alandaki saha incelemesi sırasında hiçbir kültürel miras varlığı gözlemlenmemiştir.
Bahşayış Tabyası ve Koruma Bölgesi	24+750 – 24+800	Kısmen Bahşayış'ın 1,4 km kuzeybatısındaki kamulaştırma koridoru içindedir; Ek O, Şekil 9-6 ve 9-7'de gösterilmiştir.	Bahşayış Tabyası'nın 1912'den ve Balkan Savaşlarından kalma olduğu düşünülmektedir. Bahşayış Tabyası'nın zemin üstü yapıları Proje güzergâhının dışında yer almaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tanımlanan Bahşayış Tabyası'nın koruma sınırının küçük bir bölümü Proje güzergâhı ile kesişmektedir. Koruma sınırının Proje güzergâhı ile kesiştiği alanda hiçbir kültürel miras varlığı gözlemlenmemiştir. Proje güzergâhında yer altı yapılarının olup olmadığı bilinmemektedir. Bu konuma aç-kapa tünel inşa edilecektir.
Çatalca İstasyon Binaları	31+900	Kamulaştırma koridoru içinde, Çatalca'nın 2 km kuzeydoğusundadır; Ek O, Şekil 9-8'de gösterilmiştir.	Ana gar binası ve ek binalar muhtemelen Erken Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilmiştir. İstasyon tescilli tarihi bir yapıdır. İstasyon binaları iyi durumdadır.
Tarihi Kaleiçi Köprüsü (Çatalca - Kaleiçi);	32+300	Koruma bölgesi, kamulaştırma koridorunun hemen güneybatısındadır. Köprü kamulaştırma koridorunun 50m güney-batısında, Çatalca'nın 2km kuzey-doğusundadır; Ek O, Şekil 9-8 de gösterilmektedir.	Tarihi Kaleiçi Köprüsü geç Osmanlı döneminden kalmadır ve tescilli tarihi bir yapıdır. Sadece köprünün temelleri ayakta kalmıştır. Son 50 yıl içerisinde tarihi köprü temelinin yol olarak kullanılabilmesi için üst kısmına beton platform eklenmiştir. Tarihi köprünün üzerine son on yılda bir viyadük inşa edilmiştir.
Google Earth'te belirtilen genel manzara alanı	39+550 – 39+770	İnceğiz'in 1,8 km kuzeybatısındaki kamulaştırma koridoru içindedir; Ek O, Şekil 9-10'da gösterilmiştir.	Proje güzergâhının 2,9 km güneyinde bulunan TAY Arkeolojik Yerleşimleri Coğrafi Bilgi Sisteminde iki Bizans alanı kaydedilmiştir (41 + 000 noktası). Bu alandaki saha incelemesi sırasında hiçbir kültürel miras varlığı gözlemlenmemiştir.
İnceğiz Mahallesi 879-parcel	38+100 ve 42+200 – 42+400	Kamulaştırma koridoru içindeki iki küçük alan, Ek O'da Şekil 9-10'da gösterilmiştir.	Mevcut demiryolu hattının kısmen kamulaştırma koridoru içinde kalan bir bölümüdür. Alan incelemesi sırasında ziyaret edilmemiştir.
Kabakça Gar Binaları dâhil Kabakça Mahallesi (Çatalca - Kabakça) (1005-parcel)	44+500	Kabakça'nın 1,5 km güneybatısındaki kamulaştırma koridorunun 20 m kuzey-doğusundadır; Ek O, Şekil 9-11'de gösterilmiştir.	Kabakça Gar Binaları erken Cumhuriyet döneminde inşa edilmiş olup, tescilli tarihi yapılardır. İstasyon binaları restore edilmiş ve iyi durumdadır.
Anastasuis Duvarı	53+300 – 53+400	Kısmen kamulaştırma koridoru içinde, Kurfalı'nın 2,8 km kuzeyindedir; Ek O, Şekil 9-13'te gösterilmiştir.	Anastasius Surları, MS 491-512 yılları arasında Bizans İmparatoru Flavius Anastasius tarafından Marmara Denizi ile Karadeniz arasında inşa edilmiştir. Duvarların bazı bölümleri günümüze kadar ayakta kalmıştır. Tamamen olmasa da, incelenen alanların çoğu yoğun ormanlarla kaplıydı. Mevcut demiryolu hattının yakınındaki saha inceleme alanının güney doğu kısmı, Anastasius Surları Koruma Bölgesi'nde yer almaktadır. Koruma Bölgesi'nde veya saha inceleme alanının kuzey batı kısmındaki orman açıklığında duvarların zemin üstü kalıntılarına rastlanmamıştır (54 + 200 noktası).
Çayırdere İstasyon Binası dâhil Çayırdere Mahallesi (705- parcel)	68+200	Koruma bölgesi kısmen kamulaştırma koridoru içerisindedir. Çayırdere'nin 3 km güneybatısındaki kamulaştırma koridorunun 150 m güneyinde yer almaktadır; Ek O, Şekil 9-16'da gösterilmiştir.	Ana gar binası Erken Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilmiştir. İstasyon tescilli tarihi bir yapıdır ve şu anda kullanılmamaktadır. Duvarlar iyi durumdadır ancak yapının çatısı yoktur.

9.4.32. Saha incelemesinden ayrıntılı notlar **Ek P**'de verilmiştir.

OLASI, ÖNCEDEN KAYITLI OLMAYAN ARKEOLOJİK KALINTILAR

9.4.33. Bu üst düzey değerlendirme ile belirlenen miras varlıklarına ek olarak, Proje, ön saha hazırlığı (geçici bileşenler ve erişim) ve inşaat aşaması dâhil olmak üzere zemin bozulmasından etkilenebilecek olası, daha önce kaydedilmemiş kalıntıları tüm dönemler için etkileme potansiyeline sahiptir.

9.4.34. Bu değerlendirme ve uzman görüşleri için toplanan veriler kullanılarak, arkeolojik dönemlerden kalıntı potansiyeli için yüksek düzeyde niteliksel bir tahmin yapılabilmektedir:

- Bilinen miras varlıklarına ek olarak, Tarih Öncesi dönemlere (Paleolitik'ten Demir Çağı'na) ilişkin önceden kaydedilmemiş kültürel miras varlıkları mevcudiyetine ilişkin orta düzeyde bir potansiyel vardır. Herhangi bir Tarih Öncesi varlığın Orta veya Yüksek hassasiyete sahip olması muhtemeldir.
- Bilinen miras varlıklarına ek olarak, Helenistik ve Roma dönemlerine ilişkin önceden kaydedilmemiş kültürel miras varlıkları mevcudiyetine ilişkin orta düzeyde potansiyel vardır. Herhangi bir Helenistik veya Roma varlığının Orta veya Yüksek hassasiyete sahip olması muhtemeldir.
- Bilinen miras varlıklarına ek olarak, Osmanlı dönemlerine ilişkin önceden kaydedilmemiş kültürel miras varlıkları mevcudiyetine ilişkin orta düzeyde bir potansiyel vardır. Herhangi bir Osmanlı varlığının Orta veya Yüksek hassasiyete sahip olması muhtemeldir.
- Bilinen miras varlıklarına ek olarak, Cumhuriyet dönemine ilişkin olası, önceden kaydedilmemiş kültürel miras varlıklarının bulunması potansiyeli yüksektir. Herhangi bir Cumhuriyet Dönemi varlığının, Orta veya Yüksek hassasiyete sahip olması muhtemeldir.
- 20. yüzyıl askeri yapıların mevcut olma potansiyeli yüksektir. Bu tür yapılar Orta veya Yüksek hassasiyete sahip olacaktır.

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS

9.4.35. Somut olmayan kültürel miraslar (ICH), 2003 UNESCO sözleşmesi tarafından şu şekilde tanımlanmıştır¹³⁹:

Somut olmayan kültürel miras toplulukların, grupların ve bazı durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanıdıkları uygulamalar, temsiller, ifadeler, bilgiler, beceriler ve bunlarla ilişkili araçlar, nesneler, eserler ve kültürel alanlar anlamına gelmektedir. Somut olmayan kültürel miraslar, diğerlerinin yanı sıra aşağıdaki alanlarda kendilerini göstermektedir: (a) somut olmayan kültürel mirasın bir aracı olarak dil dâhil olmak üzere sözlü gelenekler ve ifadeler; (b) gösteri sanatları; (c) sosyal uygulamalar, ritüeller ve bayram etkinlikleri; (d) doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve (e) geleneksel zanaatlar.

9.4.36. Türkiye, 2003 UNESCO ICH sözleşmesini imzalamıştır ve aktif bir katılımcı niteliğindedir. Türkiye, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Temsilcileri Listesi'ne yerleştirilmek üzere 18 başvuruda

¹³⁹UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras. Çevrimiçi <https://ich.unesco.org/en/convention> (Erişim tarihi 18/11/2020).

bulunmuştur. Her biri Türk devlet yetkilileri (Kültür ve Turizm Bakanlığı) tarafından sunulduğundan, hepsinin yüksek öneme sahip olduğu düşünülmektedir. ICH'nin, uygun olduğu durumlarda, somut miras varlıklarının miras önemine katkısı dikkate alınmaktadır. 18 girdi aşağıdakileri içermektedir:

- Geleneksel Türk okçuluğu - ayakta ve at sırtında. Devlet tarafından geleneksel okçuluk teşvik edilmektedir ve İstanbul'daki Okçuluk Vakfı dâhil olmak üzere Türkiye'nin bir dizi ilinde turnuvalar düzenlenmektedir;
- Dede Korkut Mirası - destansı kültür, halk masalları ve müzik - bu, aile etkinlikleri, ulusal ve uluslararası festivaller gibi çeşitli durumlarda ilgili topluluklar tarafından uygulanmakta ve sürdürülmektedir. Uygulama Azerbaycan ve Kazakistan ile ortaklaşa paylaşılmakta ve listelenmektedir. En yaygın olarak Türkiye'nin Doğu ve Kuzeydoğu illerinde, en çok Malatya ilinde uygulanmaktadır;
- ıslık dili - kelimeleri taklit ve ifade etmek için ıslık kullanan bir iletişim yöntemidir. Sarp dağlar ve engebeli topoğrafyalarda gelişen uygulama, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, özellikle Giresun ilinde yaygındır;
- Bahar kutlaması, Hıdrellez - Her sene 6 Mayıs'ta gerçekleştirilir. Bu vesileyle kutlamalar, evlerde, sokaklarda ve ilgili kültürel alanlarda yapılır. Uygulama, Kuzey Makedonya ile paylaşılır ve listelenir. Ülkenin bazı illerinde, özellikle Batı'da ve Edirne'de kutlamalar yapılır;
- Geleneksel Çini işçiliği - genellikle bina cephelerinde ve ülke çapındaki evlerde bulunan renkli bitki, hayvan ve geometrik desen motifleri içeren el yapımı sırlı çini ve seramiklerdir. Etkinlik, özellikle aktif eğitim merkezleri, atölyeler ve Kütahya, İzmit ve İstanbul illerinde bulunan Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) ile zanaatkarlar arasında gerçekleştirilmektedir;
- Nawrouz, Novruz, Nowrouz, Nowrouz, Nawrouz, Nauryz, Nooruz, Nowruz, Navruz, Nowruz, Navruz, Nevruz - Yılbaşı kutlamaları. Uygulama uluslararası alanda kutlanmakta ve Afganistan, Azerbaycan, Hindistan, İran, Irak, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Pakistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Türkiye ile ortaklaşa paylaşılmakta ve listelenmektedir. Ülke çapında kutlanan ve bölgeye özgü olmayan kültürel bir etkinliktir;
- Yufka ve paylaşma kültürü: Lavash, Katyрма, Jupka, Yufka - kırsal bölgelerdeki evlerde ve geleneksel fırınlarda yapılır. Yufka kültürü ve paylaşımı, Türkiye'nin yanı sıra Azerbaycan, İran, Kazakistan, Kırgızistan'da da vardır. Türkiye'de uygulama ülke çapında gerçekleşir ve bu nedenle konuma özgü değildir;
- Ebru, Türk ebru sanatı - renkli pigmentleri sıçratarak ya da fırça ile yağ içerikli su üzerinde desenler yapıp ardından bu desenleri kâğıda aktararak renkli desenler oluşturma sanatıdır;
- Türk kahvesi kültürü ve geleneği - evlerde ve kahvehanelerde uygulanmaktadır. Türk kahvesi, özel hazırlama ve demleme tekniklerini zengin bir ortak geleneksel kültürle birleştirmektedir. Belirli bir merkez, uzmanlık alanı veya konsantrasyon olmaksızın ülke genelinde uygulanmaktadır;
- Mesir Macunu Festivali - Manisa Mesir Macunu festivali, Kanuni Sultan Süleyman'ın hasta annesi Hafsa Sultan'ın mesir macunu olarak bilinen bir macunun icadıyla iyileşmesini anmaktadır. Bu öğe, büyük ölçüde sahaya özgüdür ve Manisa ilinde uygulanmaktadır;
- Keşkek geleneği - Düğün törenleri, sünnet ve dini bayramlar için hazırlanan geleneksel bir Türk tören yemeğidir. Kadınlar ve erkekler, kocaman kazanlarda 'Keşkek' denilen buğday ve eti pişirmek için birlikte çalışır ve ardından misafirlere ikram eder. Keşkek geleneği, kırsal kesimde yoğunlaşması ve geleneksel köy aşçıları tarafından hazırlanması nedeniyle Türkiye genelinde yaygın olarak uygulanmaktadır;

- Kırkpınar yağlı güreş festivali - Kırkpınar yağlı güreş festivali Edirne'de düzenlenmektedir. Her yıl farklı yaş gruplarından, kültürlerden ve bölgelerden binlerce insan, Pehlivanların Kırkpınar Altın Kuşak ve Baş Pehlivan unvanı adına verdiği mücadeleyi görmek için buraya gelmektedir. Gelenek Edirne'de güçlü bir şekilde aktarılmakta ve halk tarafından sevilmektedir;
- Semah, Alevi-Bektaşî ritüeli - ritmik uyum içinde mistik ve estetik vücut hareketleridir. Alevi-Bektaşî toplulukları semah geleneğinin taşıyıcıları ve uygulayıcıları olarak Türkiye genelinde bulunmaktadır; ancak Anadolu'nun belirli bölgelerinde yoğunlaşmıştır;
- Geleneksel Sohbet toplantıları - topluluk sohbetleri. Topluluklar, etnik köken, din veya statüden bağımsız olarak, yalnızca belirli bir yaşın (tipik olarak 15 veya 16) üzerindeki erkeklerden oluşmaktadır. Türkiye genelinde bilinmesine rağmen, uygulamayı destekleyen kuruluşların önde gelen merkezleri ve ortamları Ankara, Şanlıurfa, Elazığ, Balıkesir, Van ve Konya'dır.
- Âşıklık geleneği - Âşıklar olarak bilinen gezgin şair-şarkıcılar tarafından icra edilir. Türkiye genelinde yaygın olmasına rağmen, bazı bölgeler özellikle bu gelenekle tanınmaktadır. Geleneğin en ünlü taşıyıcıları Kars, Erzurum, Artvin, Sivas, Kayseri, Gaziantep, Ardahan, Adana, Çorum, Kastamonu, Tokat ve Kahramanmaraş'tandır;
- Karagöz - insan, hayvan veya obje figürlerinin yer aldığı bir gölge tiyatrosu çeşididir; "tasvir" olarak bilinen öğeler, bir ışık kaynağının önünde tutulur ve gölgeleri bir deve veya öküz derisi perdesine çıkar. Karagöz Türkiye genelinde yaygın olarak bilinirken, sanatçılar daha çok izleyici potansiyelinin yüksek olduğu İstanbul, Bursa, Ankara, Adana, Gaziantep ve İzmir gibi şehirlerde yoğunlaşmaktadır;
- Meddah Sanatları, halk hikâye anlatıcıları - Meddahlık, meddah adı verilen tek bir hikâye anlatıcısı tarafından gerçekleştirilen ve Türkiye ve Türkçe konuşulan ülkelerde uygulanan bir Türk tiyatro formudur. Uygulama konuma özgü değildir.
- Mevlevî Sema Töreni - Mevlevîye, 1273 yılında Konya'da kurulmuş ve Osmanlı İmparatorluğu'na giderek yayılan münzevi bir Sufi tarikatıdır. Bugün Mevlevîye, dünyadaki birçok Türk toplumunda bulunabilir, ancak tarikatın faaliyetlerinin en aktif ve ünlü merkezleri Konya ve İstanbul'dadır.

9.4.37. Proje çevresindeki 22 yerleşim yerindeki Muhtarlar (topluluk liderleri) ile yapılan sosyo-ekonomik araştırmada somut olmayan kültürel miraslara ilişkin iki soru ortaya çıkmıştır:

- *Sizin veya çevrenizin bu Projenin kamulaştırma alanıyla bir ilişkiniz var mı (örneğin, önemli duygusal veya kültürel bağlar)?*
- *Proje tarafından etkilenen toplumda devam eden herhangi bir geleneksel bilgi, gelenek, kurum veya uygulama var mı (örn. Odun kömürü yapımı, geleneksel karar alma yapıları, kilit olaylar)?*

9.4.38. Muhtarların hiçbirisi kamulaştırma alanında önemli duygusal veya kültürel bağlar tanımlamamıştır. Sadece Büyüksinekli Muhtarı, etkilenebilecek geleneksel bir uygulama tanımlamıştır: odun kömürü yapımı için ormana erişim. Şu anda Büyük Sinekli'nin kuzeyindeki hemzemin geçit, ormana ulaşmak için mevcut demiryolunu geçmek amacıyla kullanılıyor (58 + 700 noktası civarında). Muhtar, inşaat aşamasında da geçidin mevcut olması gerektiğini ifade etmiştir. Yüklenicinin uyması gereken Proje için 'İnşaat İşî Teknik Şartnamesi'nde detaylandırıldığı gibi Yüklenici, inşaat işlerinin güvenli bir şekilde teslim edilmesini sağlayacak ve trafik sıkışıklığını en aza indirecek şekilde planlanmasını sağlayacak ve tüm yol kullanıcıları için güvenlik riskleri ve aksaklıkları göz önünde bulunduracaktır (odun kömürü yapımı için ormana erişimi de içerecektir). **ÇSYP**, inşaat sırasında erişim kesintilerini en aza indirmek için önlemler ile İnşaat Trafik Yönetim Planı hazırlanmasını gerektirir. Proje tasarımı, işletme sırasında erişimi sürdürmek için odun kömürü üreticilerinin yakınında bulunan alt ve üst geçitleri içermektedir. Büyüksinekli'de 3 alt geçit (56+226, 56+495 ve 59+845 noktaları),

Çayırdere'de ise 7 altgeçit (62+008,64+410, 64+935, 66+450, 67+065, 67+535, 68+170, 68+230, 69+012, 70+650 ve 71+340 noktaları) ve 2 üst geçit (63+221, 63+830 noktaları) bulunmaktadır.

9.5. POTANSİYEL ETKİLER

İNŞAAT AŞAMASI

- 9.5.1. İnşaat aşamasında, kamulaştırma koridorunun yakınındaki yer altı miras varlıklarına etkisi vardır. Bu tür etkiler, ön şantiye şeridi (geçici erişim yolları boyunca ve geçici inşaat bileşikleri dâhil), aç-kapa tünellerin kazılması, köprü ve viyadüklerin temelleri ve alt geçitler için yapılan kazılar dâhil olmak üzere inşaat aşamasıyla ilgili önerilen zemin çalışmalarından kaynaklanacaktır. Ayrıca, 3 gösterge niteliğindeki inşaat kompleksi ve erişim yolları, çevre düzenlemesi, kamu hizmetleri saptırmaları ve drenaj gibi diğer çalışmalarda da etkiler gerçekleşebilir. Gösterge niteliğindeki inşaat kompleksi alanlarında bilinen miras varlığı yoktur. İkiz tünel yapımının bilinen miras varlıkları üzerinde herhangi bir etkisi olmayacaktır. Tünel, 0 + 700 noktasında yer seviyesinde başlayacak ve 6 + 678 noktasında bir aç-kapa tüneline yeniden çıkmadan önce önerilen Kanal İstanbul'un altında olmak üzere deniz seviyesinin altından, maksimum 54m derinliğe ulaşacaktır. Küçükçekmece 1. Derece Arkeolojik Sit Alanının ve Küçükçekmece 3. Derece Arkeolojik Sit alanının altında 40 - 50 metre derinliğe, arkeolojik seviyelerin çok altına ulaşacaktır. Miras varlıklarının kaldırılması nihaidir ve bu sınırlı kaynağı etkilemektedir. Neredeyse tüm vakalardaki etkinin büyüklüğü, bilinen veya olası kalıntıların mevcut olduğu yerlerde büyük ölçüde olumsuz olacaktır. Uygun bir etki azaltma stratejisi olarak ortaya çıkan olumsuz etkiler azaltılmaya veya dengelenmeye çalışılacaktır. Miras değeri olduğu bilinen yapıların yıkılması önerilmemektedir.
- 9.5.2. Tablo 9-4, inşaat aşaması sırasında doğrudan etkilenecek (fiziksel kaldırma / bozulma) olan ve Tablo 9-3'te listelenen varlıkları tanımlamaktadır. Etkilenmeyecek varlıklar, neden etkilenecekleri bilgisiyle birlikte not edilir.

Tablo 9-4 – İnşaat Aşaması Sırasında Bilinen Kültürel Miras Varlıkları Üzerindeki Potansiyel Doğrudan Etkiler

İsim	Hassasiyet	Doğrudan Etkiler
Küçükçekmece 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı (Bizans Yerleşimi, Bathonea);	Yüksek	Proje güzergâhı bu lokasyonda arkeolojik seviyelerin çok altında kalacak olan bir tünelden geçmektedir. Bu varlık üzerinde hiçbir etkisi olmayacaktır.
Küçükçekmece 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı (Bir Bizans Yerleşimi, Bathonea);	Düşük	Proje güzergâhı bu lokasyonda arkeolojik seviyelerin çok altında kalacak olan bir tünelden geçmektedir. Bu varlık üzerinde hiçbir etkisi olmayacaktır.
Ispartakule İstasyonu ve çevresi dâhil olmak üzere Hoşdere Mahallesi (130 ada - 1 parsel)	Düşük	Ispartakule İstasyonu alanındaki işlere 1 yaya köprüsü, 1 platform ve 2 ek raylı sistem dâhildir. Bu çalışmaların söz konusu varlık üzerinde doğrudan bir etki olmayacaktır. Mevcut demiryolu hattının bir bölümü kamulaştırma koridoru içindedir. Kamulaştırma koridoru içinde herhangi bir tarihi demiryolu altyapısı (sinyal

İsim	Hassasiyet	Doğrudan Etkiler
		kutuları, köprüler, su kuleleri, motor hangarları gibi) varsa, etkilenebilir.
Eski Yoğurthane Binası (Tarihi Yapı);	Düşük	Geliştirme, mevcut yol güzergâhıyla sınırlıdır. Bu varlık üzerinde hiçbir etkisi olmayacaktır.
Ömer Dede Türbesi	Orta	Mezar, önerilen bir aç-kapa tünel girişinin yakınında yer almaktadır. İnşaat faaliyetlerinin bir etkisi olabilir.
Tarihi Sivil Mimari Örneği, Ömerli'deki Tarihi Ev (663. parsel)	Düşük	Bu lokasyona aç-kapa tünel inşa edilecektir. Ev, kamulaştırma koridorunun 30 m güneyindedir. Makinelerin hareketi de dâhil olmak üzere inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan etkiler olabilir.
Google Earth programında kaydedilen olası toprak işleri alanı	Göz Ardı Edilebilir	Yürüyüşü sırasında hiçbir Kültürel Miras varlığı tespit edilmemiştir. Etkisiz.
Korugan Eski Askeri Sığınağı	Düşük	Sığınak kamulaştırma koridoruna bitişiktir veya muhtemelen içindedir. Makinelerin hareketi dâhil olmak üzere inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan etkiler olabilir. Proje güzergâhında inşaat faaliyetlerinden etkilenebilecek yer altı yapıları (Sığınak 2) olabilir.
Google Earth programında kaydedilmiş olası tarihi taş ocağı	Göz Ardı Edilebilir	İnceleme sırasında hiçbir Kültürel Miras varlığı tespit edilmemiştir. Etkisiz.
Google Earth programında belirtilen dairesel manzara özelliği	Göz Ardı Edilebilir	İnceleme sırasında hiçbir Kültürel Miras varlığı tespit edilmemiştir. Etkisiz.
Bahşayış Tabyası ve Koruma Bölgesi	Düşük	Koruma Bölgesi, kamulaştırma koridoruna kadar uzanmaktadır. Bu lokasyona aç-kapa tünel inşa edilecektir. Kazılar, ayak izleri dâhilindeki yer altı miras varlıklarını ortadan kaldıracaktır.
Çatalca İstasyon Binaları	Düşük	İstasyon Binaları çevresindeki işlerin kapsamı aşağıdakileri içermektedir: 1 yaya köprüsü, 1 platform ve 2 ek ray hattı. Bu çalışmalardan söz konusu varlık üzerinde doğrudan bir etki olmayacaktır.
Tarihi Kaleiçi Köprüsü (Çatalca - Kaleiçi);	Düşük	Köprü, kamulaştırma koridorunun hemen güneyindedir. Makinelerin hareketi de dâhil olmak üzere inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan etkiler olabilir.
Google Earth programında	Göz Ardı	İnceleme sırasında hiçbir Kültürel Miras varlığı

İsim	Hassasiyet	Doğrudan Etkiler
belirtilen genel manzara alanı	Edilebilir	tespit edilmemiştir. Etkisiz.
İnceğiz Mahallesi 879-parcel	Düşük	Mevcut demiryolu hattının kısmen kamulaştırma koridoru içinde kalan bir bölümüdür. Kamulaştırma koridoru içinde herhangi bir tarihi demiryolu altyapısı (sinyal kutuları, köprüler, su kuleleri, motor hangarları gibi) varsa, etkilenebilir.
Kabakça Gar Binaları dâhil Kabakça Mahallesi (Çatalca - Kabakça) (1005-parcel)	Düşük	Mevcut demiryolu hattının kısmen kamulaştırma koridoru içinde kalan bir bölümüdür. Kamulaştırma koridoru içinde herhangi bir tarihi demiryolu altyapısı (sinyal kutuları, köprüler, su kuleleri, motor hangarları gibi) varsa, etkilenebilir. Kabakça İstasyon Binaları kamulaştırma koridorunun 20 m kuzeyindedir. Bu binalar üzerinde herhangi bir etkisi olmayacaktır.
Anastasuis Duvarı	Yüksek	Koruma Bölgesi, yeni bir yolun inşa edileceği kamulaştırma koridoruna kadar uzanmaktadır. Yeni yol için yapılan kazılar, yer altı miras varlıklarını ortadan kaldıracaktır. Etki azaltma işlemi olmaksızın, kazı alanında büyük bir olumsuz etki potansiyeli vardır. Koruma Bölgesinin toplam uzunluğu yaklaşık 45 km'dir. Kamulaştırma koridoru, Koruma Bölgesi'nin 100-200 m'lik kısmını kapsamaktadır.
Çayırdere İstasyon Binası dâhil Çayırdere Mahallesi (705-parcel)	Düşük	Mevcut demiryolu hattının kısmen kamulaştırma koridoru içinde kalan bir bölümüdür. Kamulaştırma koridoru içinde herhangi bir tarihi demiryolu altyapısı (sinyal kutuları, köprüler, su kuleleri, motor hangarları gibi) varsa, etkilenebilir. Çayırdere İstasyon Binası, kamulaştırma koridorunun 150m güneyindedir. Bu bina üzerinde herhangi bir etki olmayacaktır.

9.5.3. Yukarıdaki **Tablo 9-6**'da tanımlanan kültürel miras varlıklarına ek olarak, inşaat aşaması, mevcut olabilecek olası, önceden kaydedilmemiş arkeolojik kalıntılar üzerinde potansiyel etkiye sahiptir. İnşaat aşaması sırasında yer altı kültürel miras varlıkları üzerindeki etkiler, uygun azaltma işlemlerinden önce, doğrudan kalıcı ve uzun vadeli **Orta** ila **Büyük Olumsuz (önemli)** olacaktır.

9.5.4. İnşaat aşaması sırasında, inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan artan titreşim ve makinelerin yer üstü miras varlıkları üzerindeki hareketinden, aşağıdakiler dâhil olmak üzere kısa vadeli ve geçici etkiler ortaya çıkabilir:

- Kaleiçi Tarihi Köprüsü, Düşük hassasiyetli.
- Eski Yoğurthane Binası, Düşük hassasiyetli.
- Çayırdere İstasyonu, Düşük hassasiyetli.
- Çatalca İstasyonu, Düşük hassasiyetli.

- Kabakça İstasyonu, Düşük hassasiyetli.
- Ispartakule İstasyonu, Düşük hassasiyetli.
- Ömerli Tarihi Evi, Düşük hassasiyetli.
- Korugan Askeri Sığınağı, Düşük hassasiyetli.

9.5.5. Geçici niteliği göz önüne alındığında, etkinin büyüklüğü **Hafif Olumsuz** olacaktır. Bu durum, dolaylı, geçici, çok kısa vadeli **Hafif Olumsuz (önemsiz)** etkilere neden olur.

9.5.6. Projenin inşaatındaki zemin titreşiminden kaynaklanan yüzeysel hasar potansiyeli **Bölüm 7: Gürültü ve Titreşim** kapsamında 'BS7385-2 Binalarda titreşim için değerlendirme ve ölçüm. Yerdeki titreşimlerden kaynaklanan hasar seviyeleri kılavuzu' uyarınca değerlendirilmiştir. Değerlendirme, standartta tavsiye edilen yüzeysel hasar için titreşim eşiklerinin aşılmasının olası olmadığı sonucuna varmaktadır, ancak aşağıdakiler dâhil olmak üzere, kamulaştırma koridoru boyunca yer üstü miras varlıklarında titreşim seviyelerinin yüksek olma potansiyeli vardır:

- Ispartakule Tren İstasyonu;
- Eski Yoğurthane Binası;
- Ömerli Tarihi Ev;
- Korugan Askeri Sığınağı;
- Çatalca İstasyonu;
- Kaleiçi Tarihi Köprüsü;
- Kabakça İstasyon Binaları; ve
- Çayırdere İstasyon Binası.

9.5.7. Kamulaştırma koridoruna olan uzaklık göz önüne alındığında, Proje, ICH üzerindeki olası etkiler açısından **Nötr etkilere (önemsiz)** sebep olacaktır:

- Geleneksel Türk okçuluğu. Proje nedeniyle hiçbir okçuluk kompleksi kamulaştırma kapsamına alınmayacaktır. Okçular Vakfı, Türkiye'nin en ünlü okçuluk kompleksi olup Halkalı Garı'na (Projeye en yakın nokta) 20 km mesafede yer almaktadır;
- Dede Korkut Mirası. En yaygın olarak Doğu ve Kuzeydoğu Türkiye'de uygulanmaktadır ve Projeden etkilenmeyecektir;
- ıslık dili. Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesinde uygulanmaktadır ve Projeden etkilenmeyecektir;
- Bahar kutlaması, Hıdrellez. Kutlamaların odaklandığı toplulukların ve merkezlerin dağılımı nedeniyle, Projeden etkilenmediği düşünülmektedir;
- Çini yapımı geleneksel işçiliği. Proje nedeniyle bu türden hiçbir işletme kamulaştırılmayacaktır. Uygulama, Projenin varlığından etkilenmeyecektir;
- Nawrouz, Novruz, Nowrouz, Nowrouz, Nawrouz, Nauryz, Nooruz, Nowruz, Navruz, Nowruz, Navruz, Nevruz. Ülke çapında kutlanan bir kültürel etkinlik olarak, alana özgü değildir ve bu temelde Projeden etkilenmediği kabul edilmektedir;
- Yufka ve paylaşma kültürü: Proje nedeniyle bu türden hiçbir işletme kamulaştırılmayacaktır. Uygulama ülke çapında gerçekleşir ve konuma özgü değildir ve bu kapsamda Projeden etkilenmediği kabul edilir;
- Türk ebru sanatı. Geleneğin ustalarının çoğu sanatını İstanbul'da icra etmekte ve şehir bu faaliyetin merkezi olarak kabul edilmektedir. Faaliyetin Projeden etkilenmediği kabul edilmektedir;
- Türk kahvesi kültürü ve geleneği. Proje nedeniyle bu türden hiçbir işletme kamulaştırılmayacaktır. Bu, belirli merkezler veya özel alanlara özgü olmaksızın ülke genelinde uygulanmaktadır ve Projeden etkilenmeyecektir;

- Mesir Macunu Festivali. Bu faaliyet, büyük ölçüde sahaya özgüdür ve Manisa ilinde uygulanmaktadır. Bu sebeple Projeden etkilenmeyecektir;
- Keşkek geleneği. Kamulaştırma koridoru boyunca gelenek için dikkate değer belirli yerler yoktur ve bu kapsamda Projeden etkilenmediği kabul edilir;
- Kırkpınar yağlı güreş festivali. Gelenek Edirne'de güçlü bir şekilde aktarılmakta ve Proje'den etkilenmeyecektir;
- Semah, Alevi-Bektaşî ayini. Anadolu'nun belirli bölgelerinde yoğunlaşmıştır ve Projeden etkilenmeyecektir;
- Geleneksel Sohbet toplantıları. Kamulaştırma koridoru boyunca belirli bir yoğunlaşma yoktur ve Projeden etkilenmediği kabul edilmektedir;
- Âşıklık geleneği. Geleneğin en ünlü taşıyıcıları kamulaştırma koridorunun ötesindedir. Projeden etkilenmeyecektir;
- Karagöz. Gelenek büyük ölçüde kamulaştırma koridorunun dışındaki alanlarda uygulanmaktadır. Projeden etkilenmeyecektir;
- Meddah Sanatları, halk masalcıları. Uygulama konuma özgü değildir, bu Projeden etkilenmediği kabul edilir; ve
- Mevlevî Sema Töreni. Kamulaştırma koridoru boyunca özel bir odaklanma yoktur ve bu temelde Projeden etkilenmediği kabul edilmektedir.

İŞLETME AŞAMASI

9.5.8. Yer altı kültürel miras varlıkları için, işletme aşaması sırasında, Proje tamamlandıktan sonra başka bir zemin bozulmasının meydana gelmemesi ve sonuç olarak hiçbir ek etki veya bunun sonucunda çevresel etkinin olmaması nedeniyle beklenen etkiler **Nötr (önemsiz)** seviyesinde olacaktır. Bununla birlikte, işletimsel bakım faaliyetlerinin, yer altı etkinliklerine müdahale etme olasılığı vardır.

Yer üstü miras varlıkları için, işletme aşaması sırasında, Proje tamamlandıktan sonra inşaat trafiğinden kaynaklanan titreşimden başka bir etki olmayacağı göz önünde bulundurulduğunda beklenen etki **Nötr (önemsiz)** olacaktır. Projenin inşaatındaki zemin titreşiminden kaynaklanan yüzeysel hasar potansiyeli **Bölüm 7: Gürültü ve Titreşim** kapsamında 'BS7385-2 Binalarda titreşim için değerlendirme ve ölçüm. Yerdeki titreşimlerden kaynaklanan hasar seviyeleri kılavuzu' uyarınca değerlendirilmiştir. Değerlendirme, standartta tavsiye edilen yüzeysel hasar için titreşim eşiklerinin aşılmasının olası olmadığı sonucuna varmaktadır, ancak aşağıdakiler dâhil olmak üzere, kamulaştırma koridoru boyunca yer üstü miras varlıklarında titreşim seviyelerinin yüksek olma potansiyeli vardır:

- Ispartakule Tren İstasyonu;
- Eski Yoğurthane Binası;
- Ömerli Tarihi Ev;
- Korugan Askeri Sığınağı;
- Çatalca İstasyonu;
- Kaleiçi Tarihi Köprüsü;
- Kabakça İstasyon Binaları; ve
- Çayırdere İstasyon Binası.

9.5.9. İnşaat aşamasında belirtilen nedenlerden dolayı ICH üzerinde herhangi bir işletme etkisi tespit edilmemiştir.

9.6. AZALTMA VE İYİLEŞTİRME ÖNLEMLERİ

9.6.1. İki miras varlığına, diğer iki varlık üzerinde olası etkileri olan önemli kısmi etkiler oluşması potansiyeli vardır (Tablo 9-4'te açıklandığı gibi). Bununla birlikte, Yüklenicinin başlamadan önce Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iletişime geçmesi ve planlanan inşaat faaliyetlerinin ayrıntılarını bildirmesi gerekecektir. Bakanlık kararında, inşaat faaliyetlerinin Bölge Müdürlüğü veya Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü gözetiminde yapılmasını gerektiren bir açıklama olması halinde, her bir inşaat alanı için inşaat faaliyetlerine başlanmadan önce Müdürlüğe bildirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, inşaat başlamadan önce Kültür ve Turizm Bakanlığının tüm kararları gözden geçirilmelidir.

9.6.2. Ayrıca, PR8 uyarınca inşaat çalışmaları öncesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı ile **Kültürel Miras Yönetim Planı** (KMYP) ve **Tesadüfi Buluntular Prosedürü** kararlaştırılacaktır. İnşaat sırasında yürürlükteki kanun, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkında Kanun kapsamında olabilecek herhangi bir miras varlığı veya tesadüfi buluntu ile karşılaşılması halinde inşaat durdurulmalı ve en yakın Bölge Müdürlüğü'ne veya Genel Müdürlüğe haber verilmelidir.

İNŞAAT ÖNCESİ

9.6.3. **Çevresel ve Sosyal Yönetim Planı** (ÇSYP) bir için gereklilik içeren **KMYP** olarak PG8¹²⁶, İnşaat öncesi ve inşaat aşamalarını kapsayacaktır. **KMYP** yerel kanunlara uygun bir şekilde kültürel miras varlıkları üzerinde tanımlanan olumsuz etkileri hafifletmek amacıyla Yükleniciler için bir dizi gereklilik tanımlamaktadır (Bölüm 9.1'de özetlenen).

İNŞAAT AŞAMASI

Kültürel Miras Yönetim Planı

9.6.4. **KMYP** ulusal politika ve EBRD gereksinimleri doğrultusunda olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla gerekli önlemleri içerecektir. **KMYP** tüm gereklilikleri, prosedürleri, kaynak ve becerileri bilgilendirmek için kullanılacak ve zaman çizelgesi olumsuz kültürel miras etkilerini en aza indirmek için gerekli olacaktır. **KMYP**'nin genel amacı, önemli kültürel miras alanlarını veya eserleri Proje faaliyetleriyle ilişkili olumsuz etkilerden korumaktır. **KMYP** inşaat sırasında miras varlıklarına zarar verme ihtimalini en aza indirmek için ve 'tesadüfi buluntular' için etki azaltıcı bir metodoloji ve prosedür sunmayı amaçlamaktadır. **KMYP** kültürel miras yönetimi esas ve usullerini tanımlayacak, politika ve ulusal yasal şartlara uygun olarak inşaat ve işletme sırasında izlenecektir.

9.6.5. **KMYP** asgari azaltma gerekliliklerini tanımlayacak ve şunları içerecektir:

- AYGK'nin ve Yüklenicinin, miras uzmanlığına sahip bir uzman atamasını içerecek olan görev ve sorumluluklarının bir açıklaması yapılacaktır;
- Mühendislik detaylarının tespit edilmesinin ardından inşaat öncesinde yer üstü kültürel miras varlıklarının temel durumunu belirlemek amacıyla inşaat öncesi gözden geçirme prosedürü uygulanacaktır ve varlıklarda herhangi bir değişiklik olmadığını teyit etmek için mevcut durumlarının hızlı bir şekilde değerlendirilmesi gerekecektir;
- Bölüm **Tablo 9-5**'de tanımlandığı gibi kültürel mirasa yönelik risk ve etki yönetme eylemleri ve önlemleri alacaktır;
- Kültürel açıdan önemli herhangi bir varlığın bulunması durumunda atılması gereken adımları detaylandıran bir Tesadüfi Bulgular Prosedürü dâhil olmak üzere hazırlanacak azaltma stratejisine olan ihtiyacın belirlenmesi (aşağıdaki Tablo 9-5 kapsamında azaltma stratejisinin ana hatları belirtilmektedir);
- Azaltma stratejisine bağlı kalınan arkeolojik izleme ve doğrulama ihtiyacının belirlenmesi;

- İnşaat aşamasında karşılaşılabilecek kültürel miras varlıkları ile ilgili personelin eğitim ihtiyacının belirlenmesi.
- Uygun olduğu durumlarda, ICH dâhil olmak üzere miras varlıklarının anlaşılmasını ve önemini artırmak için potansiyel fırsatların belirlenmesi (örneğin miras bilgi panoları).

9.6.6.

Tablo 9-5, KMYP'ye dahil edilecek olan azaltma stratejisinin özetini vermektedir. Etkilenecek olan, yüksek öneme sahip tek varlık Anustasius Duvarları'dır. Duvarın küçük bir kısmına ait zemin kalıntıları kaldırılabilmiştir. Diğer tüm varlıklar Düşük öneme sahiptir. Bu varlıklar üzerindeki etkilerin, tasarımdaki değişiklikler yoluyla 'yerinde' korumayı garanti edecek kadar önemli olması beklenmemektedir.

Tablo 9-5 - KMYP Etki Azaltma Stratejisi Taslağı

Konu	Yer	Gereklilik	Sorumluluk
Saha uzmanları	Bahşayış Tabyası ve Koruma Bölgesi (24+750 - 24+800)	Bahşayış Tabyası Koruma Bölgesi'nde inşaat süresince nitelikli arkeoloji uzmanları bulundurularak, 'kayıt yoluyla koruma' yapılması sağlanacaktır.	Yüklenici
Saha uzmanları	Anustasius Duvarı Koruma Bölgesi (53+300 - 53+400)	İstanbul Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, müze müdürlüğünün gözetiminde inşaat faaliyetlerinin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bahşayış Tabyası Koruma Bölgesi'nde inşaat süresince nitelikli arkeoloji uzmanları bulundurularak, 'kayıt yoluyla koruma' yapılması sağlanacaktır. Bölge veya Genel Müdürlüklere, denetim sağlamak için düzenlemeler yapabilmeleri amacıyla inşaat öncesinde resmi olarak danışılacaktır.	Yüklenici
Saha uzmanları	Ömerli Tarihi Ev (9+450)	Ömerli Tarihi Evi, kamulaştırma koridorunun 30m güneyindedir. Önlemler, makinelerin hareketi dâhil olmak üzere inşaat faaliyetlerinin bina üzerinde bir etkiye sebep olmamasını amaçlayacaktır (örneğin, kazara çarpma hasarını önlemek için önlemler)	Yüklenici
Saha uzmanları	Korugan Eski Askeri Sığınağı (22+700)	Korugan Eski Askeri Sığınağı, kamulaştırma koridorunun bitişiğindedir. Önlemler, makinelerin hareketi dâhil olmak üzere inşaat faaliyetlerinin bina üzerinde bir etkiye sahip olmamasını amaçlayacaktır (örneğin, kazara çarpma hasarını önlemek için önlemler) Proje güzergâhındaki sığınağın yer altı yapılarının bulunma olasılığı nedeniyle kalifiye arkeoloji uzmanları sahada tutulacaktır.	Yüklenici

Konu	Yer	Gereklilik	Sorumluluk
Varlık Tampon Bölgesi	Hoşdere Mahallesi 130-ada - 1-parcel (9+100'den 11+900'e)	İnşaat aşamasında bu varlığa 10 metrelik tampon bölge uygulanacaktır. İnşaat faaliyetleri 10 metrelik tampon alanı içinde uygulanacaksa, Yüklenicinin Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iletişime geçmesi ve planlanan inşaat faaliyetlerinin ayrıntılarını başlamadan önce bildirmesi gerekecektir.	Yüklenici
Varlık Tampon Bölgesi	İnceğiz Mahallesi 879-parcel (38+100, 42+200 ila 42+400)	İnşaat aşamasında bu varlığa 10 metrelik tampon bölge uygulanacaktır. İnşaat faaliyetleri 10 metrelik tampon alanı içinde uygulanacaksa, Yüklenicinin Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iletişime geçmesi ve planlanan inşaat faaliyetlerinin ayrıntılarını başlamadan önce bildirmesi gerekecektir.	Yüklenici
Varlık Tampon Bölgesi	Kabakça Mahallesi 1005-parcel (43+000 - 45+200)	İnşaat aşamasında bu varlığa 10 metrelik tampon bölge uygulanacaktır. İnşaat faaliyetleri 10 metrelik tampon alanı içinde uygulanacaksa, Yüklenicinin Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iletişime geçmesi ve planlanan inşaat faaliyetlerinin ayrıntılarını başlamadan önce bildirmesi gerekecektir.	Yüklenici
Varlık Tampon Bölgesi	Çayırdere Mahallesi 705-parcel (68+900 ila 69+100)	İnşaat aşamasında bu varlığa 10 metrelik tampon bölge uygulanacaktır. İnşaat faaliyetleri 10 metrelik tampon alanı içinde uygulanacaksa, Yüklenicinin Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iletişime geçmesi ve planlanan inşaat faaliyetlerinin ayrıntılarını başlamadan önce bildirmesi gerekecektir.	Yüklenici
Modern Mezar Tampon Bölgesi	Ömer Dede Türbesi	İnşaat aşamasında bu modern mezara 10 metrelik bir tampon bölge uygulanacaktır. İnşaat faaliyetleri 10 metrelik tampon alanı içinde uygulanacaksa, Yüklenicinin Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ¹⁴⁰ ile iletişime geçmesi ve planlanan inşaat faaliyetlerinin ayrıntılarını başlamadan önce bildirmesi gerekecektir.	Yüklenici
Titreşime duyarlı	Belirtilen	Titreşime duyarlı varlıklar:	Yüklenici

¹⁴⁰Türkiye'deki anıt, mezar, mezar ve mezarlıkların bakım ve muhafazasından sorumludur.

Konu	Yer	Gereklilik	Sorumluluk
miras varlıklarının inşası sırasında ön koşul araştırmaları ve izleme	varlıklarda	- Ispartakule Tren İstasyonu (9+400 noktası); - Eski Yoğurthane Binası (9+450 noktası); - Ömerli Tarihi Ev (17+460 noktası); - Korugan Askeri Sığınağı (22+700 noktası); - Çatalca İstasyonu (31+900 noktası); - Tarihi Kaleiçi Köprüsü (32+300 noktası); - Kabakça İstasyon Binaları (32+700 noktası); ve - Çayırdere İstasyon Binası (68+200 noktası).	

- 9.6.7. İki kültürel miras varlığının koruma bölgeleri üzerinde önemli etki yaratma potansiyeli vardır. Bahşayış Tabyası'nda 20. yüzyıl başlarına ait koruma bölgesinde aç-kapa tünel planlanmıştır. Kazılar, ayak izleri dâhilindeki yer altı miras varlıklarını ortadan kaldıracaktır. Proje güzergâhı, Bizans dönemine ait Anustasius Surları koruma bölgesinden geçmektedir. Proje, koruma bölgesinde inşa edilecek ve tarihi duvarın yer altı kalıntılarının küçük bir bölümü kaldırılabilir. Yüklenicinin, inşaat süreci boyunca talimatları izleyerek 'kayıt yoluyla koruma' işlemi yapması gerekecektir.
- 9.6.8. Kamulaştırma koridoruna yakın iki tescilli tarihi bina bulunmaktadır; Osmanlı'nın son dönemlerine ait Ömerli Tarihi Evi ve 2. Dünya Savaşı'ndan kalma Korugan Eski Askeri Sığınağı. Önlemler, makinelerin hareketi dâhil olmak üzere inşaat faaliyetlerinin bina üzerinde etkiye sebep olmamasını amaçlayacaktır (örneğin, kazara çarpma hasarını önlemek için önlemler) Korugan Eski Askeri Sığınağı'nın yer altı unsurlarının kamulaştırma koridoruna uzanması olası olmasına rağmen, diğer askeri sığınaklar ve savunma hendeklerinin hiçbirisi kamulaştırma koridoru içinde yer almamaktadır.
- 9.6.9. Yüklenici, **KMYP** hazırlanması sırasında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile irtibat halinde olacak ve inşaatın başlamasından önce bildirimde bulunacaktır. Muhtemel olmamakla birlikte, Kültür ve Turizm Bakanlığı, **KMYP'de** ana hatlarıyla belirtilen asgari gerekliliklere ek azaltma gereklilikleri talep edebilir.
- 9.6.10. İnşaat aşaması için etki azaltıcı önlemler aşağıdaki gibidir:
- Tüm inşaat personelinin ve paydaş faaliyetlerinin, **KMYP'de** tanımlanan kültürel kalıntıları tanımlama potansiyelinin farkında olmasını sağlamak;
 - KMYP'de** açıklanacak olan, inşaat aşamasında görev alan işçiler ve personel için davranış kuralları, bilinçlendirme ve eğitim sağlanması ve
 - İnşaat aşamalarında uyulması gereken izleme ve raporlama gereksinimlerinin uygulanması.
- Rastlantısal Buluntu Prosedürü**
- 9.6.11. İnşaat aşamasında potansiyel rastlantısal buluntular için Rastlantısal Buluntu Prosedürü oluşturulacaktır. Rastlantısal bir bulgunun tespit edilmesi halinde Yüklenici, çalışmaları durdurmalı ve AYGM, Bölge Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'na haber vermeli ve tesadüfi bulgunun etrafına kordon çekmelidir. Yüklenici, bulguyu tanımlayabilecek, kaydedebilecek ve önemini belirleyebilecek atanmış ve nitelikli bir miras uzmanı ile iletişime geçinceye kadar herhangi bir bulguyu yerinden oynatmayacaktır. Bu tam prosedür, **KMYP'de** inşaat aşaması başlamadan önce belgelenmelidir.

Anastasius Surları bölgesinde inşaat

- 9.6.12. İstanbul Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, Anastasius Surları bölgesindeki inşaatın müze müdürlüğünün gözetiminde yapılması gerektiğini belirtmiştir. Yüklenici, inşaatın önce mümkün olan en kısa süre içerisinde Bölge Müdürlüğüne resmi olarak danışacaktır.

Zemin Titreşimi

- 9.6.13. ÇSYP'de belirtildiği gibi, hassas alıcı konumlarında bir gürültü ve titreşim izleme programı yürütülecektir. Amaçlar, **Bölüm 7: Gürültü ve Titreşim** kapsamında belirtilen tasarım sınırlarının aşılmaması olacaktır.

- 9.6.14. Genel titreşim kontrol yöntemleri şunları içerir:

- Döner veya fore kazık gibi düşük veya titreşimsiz kazık çakma ekipmanlarının seçilmesi;
- Düz tekerlekli veya keçi ayaklı silindirler gibi titreşimli sıkıştırma ve statik kuvvetli sıkıştırma gerekliliklerini azaltmak; ve
- Alıcıların çevresindeki 50 m içinde titreşimli teçhizatların kullanılmaması.
- Titreşime duyarlı miras varlıklarında ön koşul araştırmaları yapılacaktır, bunlar aşağıdaki gibi olacaktır:
 - Ispartakule Tren İstasyonu;
 - Eski Yoğurthane Binası;
 - Ömerli Tarihi Ev;
 - Korugan Askeri Sığınağı;
 - Çatalca İstasyonu;
 - Kaleiçi Tarihi Köprüsü;
 - Kabakça İstasyon Binaları; ve
 - Çayırdere İstasyon Binası.

- 9.6.15. Bu araştırmalar, inşaat başlamadan önce mevcut tüm dış hasar, çatlaklar (boyut, tür ve yön dâhil) ve yerleşim belirtilerini görsel olarak tespit etmek için bağımsız bir anketör tarafından yapılacaktır ve yazılı kayıtlar ve fotoğraflar içerecektir. Daha sonra inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan herhangi bir değişikliğin izlenebileceği mevcut durum kaydını sağlayacaktır. İnşaat sırasında, o konumda yüksek seviyede titreşim oluşturan inşaat faaliyetlerinin ardından, gerekirse izlemeyi geliştirmek için çatlak ölçüm cihazlarının kurulması ve/veya gerekirse titreşim seviyelerini düşürmek için geliştirilmiş inşaat metodolojilerinin ardından izleme araştırmaları yapılacaktır. Yüklenici tarafından düzeltilmesi gereken herhangi bir hasarı, varlık sahibi ve Bölgesel Koruma Kurulu veya Kültür ve Turizm Bakanlığı ile istişare halinde belirlemek için inşaat sonrasında da uygulanacaktır.

İŞLETME AŞAMASI

- 9.6.16. Projenin işletme aşamasının, kültürel miras üzerinde Nötr (önemsiz) etkiye sahip olması beklenmektedir, ancak işletme bakım faaliyetlerinin yer altı faaliyetlerine müdahale edilmesini gerektirebilme potansiyeli bulunmaktadır. Bakım faaliyetlerinin bir sonucu olarak kültürel mirasın bozulması veya zarar görmesi riskini yönetmek için etki azaltma önlemleri ÇSYP'ye dâhil edilmiştir.

- 9.6.17. İşletme aşaması için etki azaltma önlemleri aşağıdaki gibidir:

- TCDD Taşımacılık, bakım faaliyetlerini üstlenen herkesin, herhangi bir yer altı müdahalesi sırasında kültürel kalıntıları tespit etme potansiyelinin farkında olmasını sağlayacaktır.

- Ulusal mevzuat uyarınca, TCDD Taşımacılık bakım yüklenicisinin bakım faaliyetleri sırasında herhangi bir tesadüfi bulgunun yönetimini sağlayabilmesi için politika ve prosedür oluşturmasını isteyecektir.
- İşletme aşamasında gürültü ve titreşime ilişkin etki azaltma önlemleri **Bölüm 7: Gürültü ve Titreşim** kapsamında ele alınmaktadır.

9.7. ARTIK ETKİLER

- 9.7.1. İnşaat öncesi yürüyüşler sırasında mevcut durum koşullarının desteklendiği varsayımına göre, Projenin yer üstü miras varlıkları üzerinde önemli artık etkilere neden olmayacağı düşünülmektedir. Yer altı inşaat işleri tamamlanıncaya kadar, potansiyel yer altı miras kaynakları (çalışmalar sırasında ortaya çıkarılması halinde) üzerinde **Orta Derecede Olumsuz (önemli)** kalıntı etkiler oluşturma potansiyeli mevcuttur. Yer üstü miras kaynakları üzerindeki artık etkiler **Nötr (önemsiz)** olacaktır.
- 9.7.2. İşletme aşaması ile ilişkili etkilerin **Nötr (önemsiz)** olduğu düşünüldüğünde, kalan etkiler değişmeden kalacaktır.

9.8. ÖZET

Tablo 9-6 - Olası Etkilerin ve Azaltma Eylemlerinin Özeti (Kültürel Miras)

Konu	Mevcut Durum Özeti	Aşama	Potansiyel Etki(ler)	Etki (azaltma olmadan)	Etki Azaltma Önlemleri	Artık Etkiler (azaltmadan sonra)
Kültürel Miras	Yer altı miras varlıklarının inşaat aşamasında etkilenme potansiyeli vardır. Yer üstü miras varlıklarının inşaat ve aşama sırasında etkilenme potansiyeli vardır.	İnşaat	Yer Altı Miras Varlıkları	Büyük derecede olumsuz (Önemli)	Uygulanacak: ▪ Rastlantısal Buluntu Prosedürü ▪ KMYP; ve ▪ Anastasius Surları alanında arkeolojik denetim.	Orta Dereceye Kadar Olumsuz (önemli) - inşaat aşamasında herhangi bir yer altı mirası bulunması durumu.
		İnşaat	Yer Üstü Miras Varlıkları	Hafif Olumsuz (önemsiz)	Uygulanacak: ▪ KMYP; ve ▪ ESMP (titreşim izleme programı).	Nötr (önemli değil)
		İşletme	Yer Üstü ve Altındaki Miras Varlıkları	Nötr (önemli değil)	Uygulanacak: ▪ ÇSYP	Nötr (önemli değil)